

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Mevr. W. Cremer-de Vries, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; Dr B. Holwerda, Kantens; A. Janse, Biggelerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Kloosterburen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Volleghoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Dr D. K. Wielenga, Capelle a. d. IJssel; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

Als medewerkster aan ons blad trad toe Mevrouw W. Cremer-de Vries, Kampen. Tevens kunnen we de opening van een nieuwe rubriek „Vrouwenvragen” aan onze lezers berichten.

REDACTIE.

INHOUD: Hoofdartikel: Kagawa en het Christendom, IV. — Uit de Schrift: Jezus werd ontroerd in den geest... (Joh. 13:21). — Kerkelijk Leven: De mystiek ter tafel. Avondmaalstet voor Oss. „Indië roept.” — Even Parleeren: Uit de Carnaval in de Vasten! — Lit. en Kunst: Een roman uit den tijd der Afscheiding. — Uit het Pol. en Soc. Leven: „Kerk en Socialisme”, V (Slot). — Vrouwenvragen: Van Protest en Manifest, I. — Opvoeding en Onderwijs: Uit een statistiek. — Brief uit Amerika: Emil Brunner en Otto Piper. — Perschoonw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Kagawa en het Christendom.

IV.

Het is niet gemakkelijk een zuiveren indruk te geven van wat Kagawa leert aangaande Jezus Christus. Dr van Beusekom maakt in zijn geschrift ergens de opmerking dat de dogmatiek van Kagawa geen omvangrijk boekdeel beslaat.¹⁾ En Kagawa merkt zelf op dat hij zijn Theologie niet van de Theologische school van Kobe heeft meegebracht en ook niet van de universiteit van Princeton, maar dat hij die vrijwel geheel verworven heeft door eigen studie en nadenken en praktijk. Wij kunnen dus zonder meer Kagawa niet bij een bepaalde groep indeelen. Wij zullen trachten in Kagawa's eigen woorden een aaneengeschaeld beoog te geven van zijn opvattingen aangaande het leven en den arbeid van den Heere Jezus Christus.

„In den tijd toen Augustus, een neef van Julius Caesar, in Rome regeerde, werd Jezus die thans het verheven Ideaal van achthonderd miljoen menschen is, geboren in een stal. Daar, in het land der Joden, heeft Jezus gearbeid, is Hij gekruisigd en begraven in andermans graf. Hij was ongeveer dertig jaar oud toen Hij het timmerwerk verliet, en naar de vallei van den Jordaan trok, waar Johannes, een profeet, den doop predikte tot bekeering en berouw. Gedurende Jezus' leven hebben de Joden telkens geprobeerd in verzet te komen tegen Rome. De eene leider na de andere trachtte het volk op te zetten tot een revolutie. Maar Jezus weigerde zich in te laten met deze nationalist, omdat Hij meende dat een beweging, die de reiniging van het geweten ten doel had, van meer betekenis was dan een opstand tegen de onderdrukkers.”²⁾ „Deze nieuwe beweging, die van een nieuwe moraal, en van nieuwe normen en nieuwe idealen sprak, vond speciaal aanhang onder de lagere volksklassen, die ook de slaven omvatten. De nieuwe gedachte kreeg voor het eerst voet bij de visschers aan de zee van Galilea. Natuurlijk werden de leerlingen van den Timmerman niet dadelijk in praktijk gebracht. Zij, die voor het eerst deze gedachten hoorden, voelden alleen maar een wonderlijke blijdschap in het gemoed, en wenschten bij zichzelf, dat Jezus' woorden eenmaal tot waarheid zouden worden.”³⁾ „De eerste, die eerbied voor het kinderleven leerde, was Jezus. Van Jezus' tijd af is niet alleen de eerbied voor het kind gekomen, maar ook de eerbied voor de vrouw. Toen Jezus gekruisigd werd, waren de meeste volgelingen gevlucht, maar

onder hen, die tot het einde bij hem bleven, waren drie vrouwen en één man. Dat kwam omdat Jezus eerbied voor de vrouwen bezat.”⁴⁾

„Jezus praatte niet alleen; Hij bracht zijn beginselen ook in praktijk. Van den aanvang af was Jezus' zending van vijfvoudigen aard. Het doel van zijn zending was: iedereen te helpen die zich in moeilijkheden bevond. Die moeilijkheden konden zijn van zedelijken, economischen, lichamelijken, sociaal of politieken aard. En Jezus besteedde dus de moeilijkheden in deze vijf richtingen. Hij hielp van alle kanten het menschelek leven. Hij zei niet zooals zijn discipelen: Ik moet speciaal over het geestelike leven waken. Jezus was vol praktische wijsheid. Toen de scharen hongerig waren, toen beval Hij de discipelen hun brood te geven. En toen de discipelen zeiden: wij hebben geen brood, toen zei Jezus: Goed, laat de menschen dan maar op het gras gaan zitten. En toen voorzag Hij ze zelf van brood.”⁵⁾

De Jezus' godsdienst is iets als een reinigingsgodsdienst. Wij christenen moeten de verzamelaars zijn van het vuilnis, van al het onreine, dat door anderen gemeden wordt. Als er zich menschen onder ons bevinden, die beweren, dat ze er niet op gesteld zijn, met vuilnis om te gaan, dan dienen ze het christendom op te geven. Volgelingen van Jezus moeten menschen zijn, die het „onreine” bijeenverzamen. Dat is verlossing; dat is het kruis. Het reinigen van de vuile, onreine plaatsen. Daar men dit niet altijd beseft, denkt men zich den Jezus' godsdienst vaak in als iets schoons en deftigs, een soort van eleganten godsdienst. Maar het is heelemaal niet elegant, er op uit te trekken ten einde het schuim der aarde op te zamelen. Is er iemand onder ons, die er niet op gesteld is vuilnis te verzamelen voor Christus? Laat dan die eer aan ons over.”⁶⁾

„Voor hen die gelooven is inderdaad opstanding mogelijk. Hij die voor het eerst met allen ernst dit plan uitwerkte, was Jezus. Omdat Jezus, de Mensch, die „gehoorzaam was tot den dood”, vol dapperheid des Geestes tot God naderde, was Hij in staat een keerpunt in de geschiedenis der wereld te brengen. Toen de mensch, die dezen moreelen moed bezat, in de wereld verscheen, toen werd Hij vervuld door Gods genade, en door middel van het kruis drong deze genade tot de gansche menscheid door.”⁷⁾

„Stanley Jones heeft gezegd, dat Christus de meest „ellendige nederlaag” heeft geleden, die de wereld ooit heeft gekend. Hij heeft geen wederopbouw van zijn land kunnen bewerken, en Hij heeft zijn leven beëindigd aan het kruis! Op dezelfde wijze kunnen we ook het leven van Gandhi zien. Maar welk een heldhaftige nederlaag hebben beiden geleden!”⁸⁾

„Als ge geloof bezit, dan zult ge gaan begrijpen, dat God liefde is. En als ge begrijpt, dat God liefde is, dan is alles met u in orde, hoeveel zorgen en verdriet ge ook hebt. Dit is de centrale waarheid van het Christelijk geloof.”⁹⁾

Wie met aandacht deze citaten uit Kagawa's evangelisatie-toespraken heeft gelezen, zal een glimlach van verbazing ternaauwernood kunnen onderdrukken, als hij dan leest in de libel „Christus en Japan” van dezen auteur: „Ik ben niet bezig met een poging om een vreemden Christus bij mijn landgenooten te introduceren. Ik poog het leven bekend te maken, dat als geheel zich bewust is van deze verlossende liefde. Deze was vleesch geworden in Christus, — de hoogste openbaring van de eeuwige liefde — die op geheel eenige wijze de liefde Gods openbaart. Noch Confucius,

Progressie van inzicht.

Er is vooruitgang in klaarheid van inzicht. De Heilige Geest werkt tot nu toe. En de kerkbelijdenis is niet een carillon dat altijd door eenzelfde aria speelt, maar een diamant die steeds zuiverder wordt geslepen. Dr A. KUYPER, „De Heraut”, No. 118.

noch Boeddha heeft een zeker uitzicht geopend op deze liefde.”¹⁰⁾ Het zal niet noodig zijn al de gedachten die hier uitgesproken zijn, stuk voor stuk na te gaan, en al de woorden op een goudschaaltje te wegen. Wij willen zelfs volgaarne in rekening brengen het feit dat de toestanden in Japan heel anders zijn dan bij ons en dat dus de „instelling” van Kagawa op zijn gehoor eenigszins anders zal zijn dan de onze. In deze richting zal stellig een uitdrukking verklaard moeten, die bijv. gegeven is over Christus' grooten eerbied voor de vrouwen. Men vroeg zich vroeger in Japan wel af, of de vrouwen ook een ziel bezaten!

Maar ook al worden deze dingen in rekening gebracht, dan mogen wij nog niet anders dan zeer teleurgesteld zijn. Want het voornaamste wordt hier gemist. Wij kunnen dit wellicht niet duidelijker zien dan wanneer wij naast deze ideeën door Kagawa gepropageerd, leggen de rechts-moderne geloofsbelijdenis.

Na het overlijden van Prof. Roessingh hebben verschillende moderne predikanten contact met elkander gezocht en zich aangesloten tot het „Werkverband-Roessingh”. Na eenige conferenties in het Oolgaardthuis is men overgegaan tot het publiceren van een geloofsbelijdenis, die uitdrukking moest geven aan de gedachten die er leefden in vrijzinnige kringen.

Wij nemen uit deze geloofsbelijdenis speciaal dat gedeelte dat betrekking heeft op Jezus Christus. „Jezus Christus is voor ons: de gestalte, in wien wij de heerlijkheid des Vaders aanschouwen, het licht der wereld, waarin wij de waarheid Gods ontvangen, de heilige macht, die mensch en menscheid voert op den weg van den goddelijken wil. God openbaart ons de diepten van zijn oordeel en den rijkdom Zijner liefde nergens zoo klaar als in het evangelie van hem, wiens leven en prediking, wiens kruis en overwinning verlossende kracht zijn voor mensch en gemeenschap.”¹¹⁾

Het lijkt ons toe dat Kagawa in zijn theologische beschouwingen aangaande den Christus nergens dichter bij staat dan bij deze geloofsbelijdenis van het Rechts-Modernisme.

Maar dan mag ons ook tegelijk duidelijk zijn dat hier het hart uit het evangelie is weggesneden. Wat gemist wordt zoowel in de geloofsbelijdenis van de modernen, als in de toespraken van Kagawa en wat niet gemist mag worden dat is de belijdenis dat Jezus Christus is Gods Zoon!

Wat dunkt u van den Christus, Wiens Zoon is Hij? dat is de vraag die de bijbel stelt en die beantwoord moet worden op afdoende wijze; en: Gij zijt de Christus, de Zoon des levenden Gods, dat is het antwoord dat de Heilige Schrift geeft. Tot deze belijdenis komen de modernen niet, maar ook Kagawa niet. Hij schaarst zich geheel aan de zijde van de modernen als hij zegt: Er is geen andere weg om de liefde Gods te leren kennen dan door middel van Christus. Misschien dat we in den tegenwoordigen tijd eenigszins kunnen begrijpen dat God liefde is, ook buiten Christus om, maar ik geloof niet, dat er negentienhonderd jaar geleden iemand ernstig dacht over liefde van Gods zijde, totdat Christus die liefde openbaarde.”¹²⁾

Het mag ons prettig toeklinken dat er door de modernen tegenwoordig minder dan vroeger ge-

1) Dr Ir H. G. van Beusekom, Kagawa en zijn betekenissen als sociaal en religieus hervormer van Japan. Uitg. Algem. Boekhandel voor inwendige en uitwendige zending, Den Haag, 2e pag. 106.
2) Levensvernieuwing, a.w. 197.
3) Levensvernieuwing, a.w. 192.

4) Levensvernieuwing, a.w. 79.
5) Levensvernieuwing, a.w. 83, 84.
6) Levensvernieuwing, a.w. 87.
7) Levensvernieuwing, a.w. 100.
8) Levensvernieuwing, a.w. 108.
9) Levensvernieuwing, a.w. 57.

10) Christus en Japan, a.w. 72.
11) Vgl. voor het heele stuk „De Reformatie”, 13e jaarg., pag. 170.
12) Levensvernieuwing, a.w. 89.

smaald wordt op de begrippen van zonde en verlossing, en het mag ons eveneens aangenaam in de ooren klinken als ook Kagawa op ernstige manier over deze dingen spreekt, misleiden mag ons dit niet.

Ontdaan van alle uiterlijke franje, en van alle schoonklinkende woorden wordt hier een christendom aangediend, dat geheel is een evangelie naar den mensch. Hier is alle ergernis en dwaasheid van het evangelie verdwenen.

Jezus Christus is enkel de mensch, die wel boven de anderen uitsteekt, en die voor het verheven Ideaal van miljoenen en miljoenen menschen gelden kan, maar meer toch ook niet.

En zoo bieden Kagawa's betoogen ons niet meer dan een levenloos geraamte, misschien naar veler oordeel wel mooi van vorm, maar toch zonder waarde. Dit is juist het groote wonder dat de christen heeft te belijden: God is geopenbaard in het vleesch. De verborgenheid van die godzaligheid is groot. En het Woord is vleesch geworden, zoo roept Johannes in heilige verrukking uit: en heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als des eniggeborenen van den Vader, vol van genade en waarheid. (Joh. 1:14.)

En nu loopt hier de scheidslijn tusschen geloof en ongeloof: Zoo wie beleden zal hebben, dat Jezus de Zoon van God is, God blijft in hem, en hij in God. (1 Joh. 4:15.)

H.-K.

H. M.

UIT DE SCHRIFT

Jezus werd ontroerd in den geest....

Jezus deze dingen gezegd hebbende, werd ontroerd in den geest en betuigde, en zeide: Voorwaar, voorwaar Ik zeg u, dat een van ulieden Mij zal verraden. Joh. 13:21.

De voetwassing is nu door den Heere Jezus volbracht en Hij heeft tot Zijn discipelen gezegd, waarom Hij hen de voeten heeft gewassen. Zooals zij rein zijn van het stof, zoo zijn zij ook rein van de zonden om het woord, dat Hij tot hen gesproken heeft.

Zij zijn rein; helaas, de Heere Jezus moet er bij voegen, dat zij niet allen rein zijn. Er is een verrader onder hen, en daarom moet de Heere een uitzondering maken voor dien eenen, voor wien het beter geweest ware, dat hij nimmer geboren ware; daar is een verrader onder die twaalf.

Wat is dat erg, een van die twaalf een verrader! Het is zoo erg, dat, als onze Heere Jezus dien verrader wil aanwijzen, de Schrift, die belijdt, dat Hij een volkomen-menschelijke natuur heeft aangenomen, van Hem zeggen moet, dat Hij ontroerd werd in den geest.

Hoe begrijpelijk is dat, dat Hij ontroerd werd in den geest!

Nog zal Hij Judas in Zijn groote genade de gelegenheid geven tot bekeering, want niet terstond wordt hem de plaats onder de discipelen ontnomen, maar Hij weet toch, dat het alles vruchteloos zal zijn, dat Judas door zal gaan en dat de Satan door zal gaan en dat de Schrift vervuld zal worden, die getuigd had, dat de man Zijns vredes, op welken Hij vertrouwde, die Zijn brood at, de verzenen tegen Hem grootelijks zou verheffen. En daarom wordt Hij ontroerd in den geest.

Al Zijn werk is vruchteloos geweest. Biddend heeft Hij overwogen, of Hij dien Judeër zou opnemen in den apostelkring, in hoogst eigen persoon heeft Hij telkens aan dezen Judas Zijn Woord bediend, Hij heeft tot hem gesproken door gelijkenissen, Hij heeft hem macht gegeven duivelen uit te werpen, Hij heeft hem toegestaan allerlei ziekten te genezen, Hij heeft hem Zijn macht getoond in al Zijn wonderen, zoo juist heeft Hij hem nog de voeten gewassen en straks zal Hij hem nog eens Zijn genade betoonen in het uitspel... maar al Zijn werk is vruchteloos geweest, Hij heeft dezen Judas niet kunnen bekeeren.

Meer nog, door Hem wordt deze Judas een verrader.

Wie weet, misschien heeft deze Judas zich ook biddend tot Hem gewend... in elk geval, Hij is bekoord geweest door de prediking van Jezus, dat het koninkrijk nabij was gekomen, en hij heeft mee willen doen, mee willen arbeiden aan de afwerping van het gehate juk der Romeinen. Blijde heeft hij gezien naar de wonderen, die Hij deed; zoo iemand zou dat grootsche werk wel gelukken! Enthousiast heeft hij zich verheugd over de wondermacht, die hij zelf ontving en met vreugde vermeide hij zich in de toekomst, die zou aanbreken als Hij op een troon zou zitten, regerend over Israël, en zijn apostelen naast Hem deelend in Zijn eer. Maar zoo is Judas niet gebleven. Hij heeft met verwondering gehoord, dat zijn Meester niet een aardsch koninkrijk begeerde, dat Zijn rijk van deze aarde niet was, met orgernis heeft hij gezien, dat Hij een kroon afwees, met toenemen haat heeft hij bemerkt, dat die Jezus, dien hij met zooveel vreugde begroet had, Zich op weg begaf naar Jeruzalem om te sterven, een Messias, die sterven gaat! En toen is hij Hem gaan-haten

en langzamerhand is de Satan in zijn hart komen wonen en allengs kwam het plan, Hem te verraden, Hem over te leveren in de handen van Zijn vijanden, Hem, die hem zoo bitter had teleurgesteld en zijn geldgierig hart bedacht met blijdschap, dat hij dan nog zooveel winst had door den ondergang van dien man.

Jezus werd ontroerd in den geest... Hij had dezen man niet kunnen bekeeren, ja, door Zijn prediking en werken kwam deze man tot het verraden van den Messias. Met ontroering overdenkt Hij, hoe schrikkelijk dat is en welke erge straf over dezen verrader zal komen.

Onze Heere Jezus kan niet alle menschen bekeeren. Vanwege Judas' ongeloof kan Hij Zijn werk aan Hem niet volbrengen. Meer nog, het zien en tasten en hooren van het Woord Gods, dat aan Judas beschoren werd, wordt hem tot een oordeel. Zijn hart verhardt zich en hij doet, wat minder bevoorrechten niet kunnen doen.

O, heerlijkheid der voorrechten! Maar ook, o bittere ernst der voorrechten! Wie zou zich niet ontroeren in den geest, als hij dat ziet? Het Woord Gods, dat ten leven is of ter verstokking.

En wie zou zich niet ontroeren in den geest? Een van u zal mij verraden, en dan vragen de discipelen: „Ben ik het, Heere?” Geen hoogmoed, dat zij het niet zullen zijn, want wie is tot link en zinken niet ieder oogenblik gereed?

Eén van u... Het eenige is, dat wij vragen: Heere, bewaar mij!

M.

M. Vr.

KERKELUK LEVEN

De mystiek ter tafel.

In den laatste tijd komt onder ons met eenige schuchterheid de vraag ter sprake, wat te denken is van de mystiek, en, of ze geen verdwijningsgevaar loopt.

Of daarbij steeds ieder, die zich van den term bedient, rekenschap geven kan van zijn bedoeling daarmede, staat nog wel te bezien.

De aanleiding tot het opnieuw bespreken van de vraag, of „mystiek” goed dan wel kwaad is, schijnt te liggen in enkele uitspraken van den laatste tijd, opgenomen in de kerkelijke pers. Er zijn er, die de vrees koesteren, dat verzet tegen den term mystiek, of ook tegen bepaalde „vormen” ervan, uitloopen zal op een ontkrachting van ons Christelijk leven, op verstening en vervlakking, ja, op „een oordeel der magerheid”, hetwelk God dan zou laten gaan over onze „zielen”. Dezen laatste term kent men uit Ps. 106 vs 15. Onze Statenvertaling zegt daar het volgende: „Toen gaf Hij hun hunne begeerte; maar Hij zond aan hunne zielen een magerheid”. Prof. Noordzij evenwel vertaalt dit vers als volgt:

Hij gaf hun wat zij vroegen,

maar zond de uittering in hun lijf.

Wij zullen niet tusschen de Statenvertaling en Noordzij richten, omdat het ons ten overstaan van de hedendaagse exegetische progressie overbodig lijkt. Wel merken we op, dat wie progressie bedoelt ook in onze kerkelijke spraak, gelijk in ons verstaan van de Heilige Schrift — het één staat nimmer los van het ander — wat voorzigtiger zal moeten zijn met dit „oordeel der magerheid” dan vaak het geval geweest is, onlangs nog in „Credo”.

Intusschen, dit is het voornaamste niet. Dit ligt elders. Men wil het weer opkomend verzet tegen bepaalde uitingen van mystiek toetsen onder het gezichtspunt van het alternatief: „ware of valsche mystiek”. Daarbij wordt dus uitgegaan van de gedachte, dat mystiek in elk geval goed kan zijn; dat het woord niet tusschen aanhalingssteekens behoeft te staan, als men er een werk Gods in ons onder begripen wil; en dat men alleen maar heeft te waken tegen excessen, overdrijving, ontarding enzovoorts. Daarbij ziet men dan weer gebeuren, wat al eeuwen lang het geval geweest is: de één legt de scheidslijn tusschen ware en valsche „mystiek” hier, de ander daar; en een einde aan de debatten komt er maar niet.

Toch is het goed, er aan te herinneren, dat er ook een andere probleemstelling mogelijk is. In heel de geschiedenis der filosofie, en ook van veel quasi-theologie, treft men het verschijnsel der „mystiek” aan op een manier, die ieder waarlijk gereformeerde wel kopschuw maken moet. „Mystiek” is dan niet een term, die op een bepaalden voorstellings-, of gedachten-inhoud, noch ook een term, die op bepaalde oefeningen van geloofsgemeenschap met God aan de hand der Schriften wijzen wil, doch ze wordt meer dan eens een aanprijzing van een bepaalden kennis-weg. Tegenover de kennis, die men omtrent God hebben kan onder inwerking, en op gezag van Gods Woord-openbaring, neergelegd in de Schrift, en verstaan en gereproduceerd in de belijdenis, stelt dan de mysticus zijn bewering, dat hij God kan kennen door het „gevoel”.

„Gevoel” is dan zelf weer een term, die velen op een dwaalspoor brengt; ook een man als Brunner. Ze meenen, dat de mysticus een „gevoelig” mensch is, gauw aangedaan, klein geworden onder de aanraking met God, verteederd door de liefde, en bewogen van gemoed. Geen wonder, dat het beeld van dezen mysticus de menschen aantrekt; vooral hen, die met een wel-

bekend veelbetekenend gebaar plegen te wijzen naar hun hoofd, en naar de plaats waar hun hart ligt, om dan te verklaren, dat „het” niet in het hoofd moet zitten, maar een beetje lager, in het hart.

Toch is het niet juist, dat de mystiek, voor zoover zij een bepaalden kennisweg propageert, steeds „gevoelig” is in den straks onschreven zin. Er zijn mystici, die van zulk „gevoel” letterlijk niets moeten hebben. Het zijn dikwijls geraffineerde intellectuelen; in het onderscheiden zijn het vaak volleurde scholastieken, en van „gevoelige” aandoeningen, die het zenuwleven raken, zijn ze vaak diep afkeerig. Neen, wat zij bedoelen met hun „gevoel”, is meestal niet anders dan: „een vermogen tot onmiddellijke kennis”. Onmiddellijk, „ohne Mittel”, wil zeggen: zonder middel, nader: zonder middel van reflexie, zonder het middel van Schriftstudie, zonder het middel van boeken, letters, verstandelijke begrippen, zonder eenig discursief denken; wel noëtisch, maar niet dianoëtisch. De mysticus — o zeker — bedient zich ook wel zelf van het menschelek woord, maar hij laat toch duidelijk doorschemeren, of zegt het ook ronduit, dat dit menschelek woord tenalotte maar gebrekkig is, ja, dat het woord de groote sta-in-den-weg is. Hij gebruikt het woord wel om aan de zwakken, die nog aan de letter gebonden zijn, iets mee te deelen, of hun iets te doen schemeren van de verheven werkelijkheid, die hijzelf buiten alle Schrift en letter om „ervaren” heeft, doch hijzelf weet bijzonder goed, dat die sublieme werkelijkheid zelf boven dat laag-gelegen niveau ligt, waarop de menschen van lager orde redeneeren, disputeeren en hun controversen met elkaar uitlechten.

Daarom ontstaat er ook in den loop der eeuwen tusschen den mysticus en den gereformeerde een verwoede strijd. De gereformeerde zegt, dat de Schrift „supremus iudex controversiarum” is. En hij houdt dus de Schrift, d.w.z. dat boek met louter letters, voor hoogsten rechter inzake geschillen over het geloof. En juist om zulk een „hoogsten” rechter licht de mysticus. Hoe zou de letter, hoe zou een boek van letters ooit supremus iudex, hoogste rechter kunnen zijn? Als men werkelijk den zegen van een „hoogste” rechtspraak hebben wil, dan kan dat niet daar zijn, waar met letters wordt gewerkt. Wanneer God tot het geven van Zijn „hoogste” rechtspraak tegenover ons menschen zich verwarden wil, dan werkt Hij niet met geschreven letters, die hoogstens in de voorbereidingsklas van de school der genade te pas kunnen komen, doch dan komt Hij met „on-middellijke” inspraken in 't gemoed. En zulke inspraken zijn kwesties van het (mystieke) „oogenblik”; niet van de continuïteit, waarin men met boeken, begrippen, syllogismen werken kan.

Zoo wordt deze mystiek afkeerig van alle letter, ook al bedient zij zich er van, bij wijze van noodhulp. De waarheid zelf heet hier boven alle tegenstellingen verheven, ook boven de logische tegenstelling van waar of onwaar, ook boven de ethische tegenstelling van goed of slecht.

Ieder zal toegeven, dat de mystiek, optredende met zulke leuzen, hoogst gevaarlijk, onschriftuurlijk en rechtstreeks ongereformeerd is. Als onze vadersen spraken — ik denk weer aan de bekende Synopsis — over de Heilige Schrift, dan noemden zij haar: „supremus iudex controversiarum”. En het verband, waarin zij dat doen, laat geen twijfel over omtrent hun bedoeling. In de Synopsis¹⁾ wordt God vergeleken met een koning of keizer, die geroepen wordt, uitspraak te doen in civiele gedingen, tusschen zijn onderdanen gerezen. Zulk een koning of keizer kan dit op tweeërlei manier doen, aldus de Synopsis. Er zijn gevallen, waarin Zijne Majesteit persoonlijk ter rechtszitting verschijnt, en met de twistende partijen van mond tot mond kan handelen, om daarna ook mondeling vonnis te vellen. Maar er zijn ook andere gevallen. De koning of keizer kan verhinderd zijn, zelf aanwezig te zijn. Dan doet hij de zaak schriftelijk af, en dan moet niemand zeggen, dat zulk een schriftelijke uitspraak minder gezag heeft dan een mondelinge, want dit zou neerkomen op incompetent-verklaring van Zijne Majesteit. Hij is wel degelijk in staat, een rechtvaardig, zuiver, beslissend, „hoogst” vonnis te vellen over de bestaande controversen, ook wanneer hij op een afstand blijft, en de zaak schriftelijk afwerkt.

Let nu op, op welke wijze dit beeld, dat ieder duidelijk is, toepasselijk verklaard wordt, eenzijdig door den mysticus, anderzijds door den gereformeerde. Noem het geval, waarin de koning aanwezig is, geval A, en het andere: geval B. De mysticus zegt nu: geval B is altijd daar, waar God spreekt door de Schriften, en ons iets in letters zeggen wil, opdat we verder zouden

1) Synopsis, Disp. V, § 24:

Quemadmodum enim Imperator aliquis aut Rex, non tantum controversiarum civilium est iudex aut voluntatis suae Interpres, quando praesens cum praesentibus loquitur, sed etiam cum per rescripta aut libello hoc facit: sic etiam Deus non tantum summus controversiarum iudex et voluntatis suae Interpres est, quando cum Moise, Prophetis et Apostolis, et per eos ad Ecclesiam est locutus, sed etiam cum per rescripta sua et verbum literis mandatum, voluntatem suam Ecclesiae exponit. Stelt men dergelijke uitspraken tegenover die van Sebastianus Franck, den principieelen verachter van de „letter”, den man, die zich beroept op Eucherius, Salvianus en ook Origenes, d.w.z. op denkers, die de Schrift aan een allegorische „verklaring” onderwerpen, welke op een ander „niveau” lag, en „gekregen” werd, dan waarop men met den „letterlijken” of „grammaticalen” (of „historischen”) zin te maken heeft, dan waardeert men nog des te meer de Synopsis op dit punt; zij stelde in het Corollarium achter de aangehaalde disputatione den „grammaticalen of historischen” zin voorop, als den eenigen „onmiddellijken” (!) en zekeren (!) zin, en sneed alle niet uit de Schrift zelf genomen allegorie den pas af. Tegenover Vasquez en de mystieke theologie wordt hier bewust positie gekozen.

„tasten” na
vervolgt hi
wanneer m
„oogenblik”
hij boven
twisten ove
de, met Go
lijk contact
van lager
den daare
deed zich
apostelen z
bating verr
Zijn Woord
vol-autorita
onze contr
vallen is
hoogste
val A niet
geval B is

Er is v
sprake van
voortgaande
Hepp, hij
trachten in
gaat toch in
het gevaar,
maakt in
en dreigt o
ongereforme
van contin
denk hier a
een voortgi
moede opm

Wie nu l
tijd dienen
is al misve
onze kerke
ging beloop
gezonde my
doet, is du
roepst het o
Het is imm
woord my
welke het v
heeft mee
het kerkel
doordenken
de anderen
zullen zij
of verborge
wil dan ee
voor hen, d
voor den o
waarnemin
listiger is
de oude m
daarom zij
lingen tuss
en het riel
Geest of u
afdoen met
Integendeel
uit ons bin
afkomstig
van dien C
Woord, d.w
ook daarin

Bij dit la
verkommer
voor onze k
deze ding
best doen,
tuurlijk gel
onverstand
schen, die
uit oude se
gesprekken

Daarom v
sprekingen
in een „oog
gehoord”,
lopen doe
gezegd wer

10. is er
ervari
haast
„ziele
noeme
20. blijft
maker
verbet
van h
zielele
zelfsm
30. wordt
ja ver
dergel
• gerofo

En — las
Niemand o
zeer bizond
ling kan v
beuren doe
een kerkho
komende u
langs n
De vraag
voorzienigh